

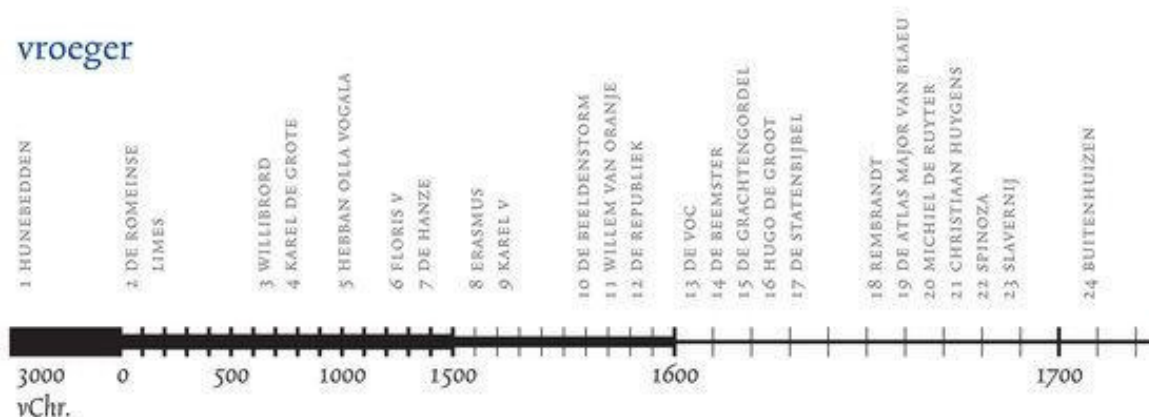
Agave Kruijssen,
Martine Letterie
en Janny van der Molen

Over vroeger
en nu *Verhalen*
bij de canon

met illustraties van Els van Egeraat

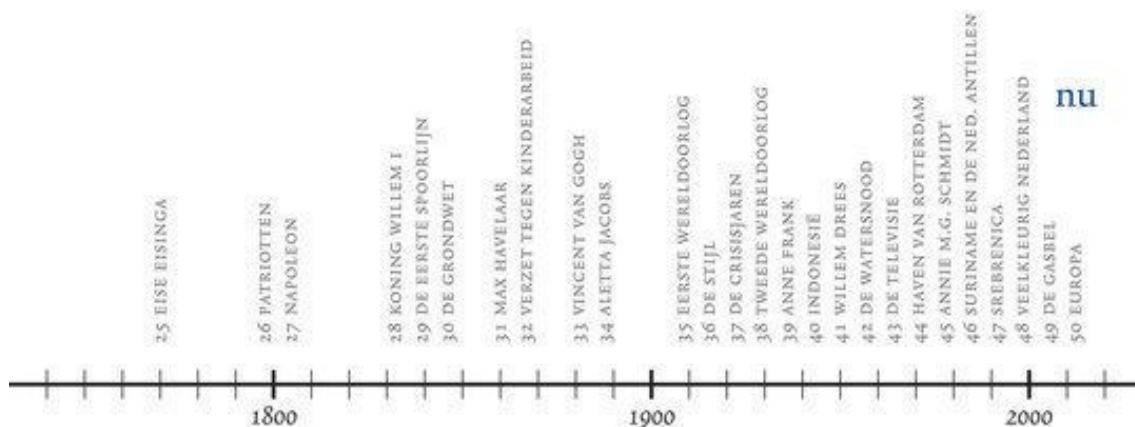
Uitgeverij Ploegsma Amsterdam

vroeger

Inhoud

1 Hunebedden - De laatste steen	6
2 De Romeinse Limes - De eed van Julius Civilis	14
3 Willibrord - Is dan niets meer heilig?	24
4 Karel de Grote - Naar Nijmegen	34
5 Hebban olla vogala - Agnes	44
6 Floris V - Een koningszaal	52
7 De Hanze - Koert en de kapers van Kuinre	62
8 Erasmus - Een boek dat begon als een grap	72
9 Karel V - Wat men in het hart heeft...	80
10 De Beeldenstorm - Sla kapot die beelden!	90
11 Willem van Oranje - De eed van trouw	100
12 De Republiek - De dood van een staatsman	110
13 De Verenigde Oostindische Compagnie - Podi Putaa mag op olifantenjacht	120
14 De Beemster - Hoog bezoek	130
15 De grachtengordel - Het poppenhuis	140
16 Hugo de Groot - Drie mijl uit de kust	150
17 De Statenbijbel - Hulp van de hemel	160
18 Rembrandt - Een nieuw begin	168
19 De Atlas Major van Blaeu - De wereld in kaart gebracht	178
20 Michiel de Ruyter - De slag bij Kijkduin	188
21 Christiaan Huygens - Kerstmis in Den Haag	198
22 Spinoza - Denken is vrij	208
23 Slavernij - Vrijheid én gelijkheid	218
24 Buitenhuisen - De verrassing	228
25 Eise Eisinga - Help! De wereld vergaat!	236

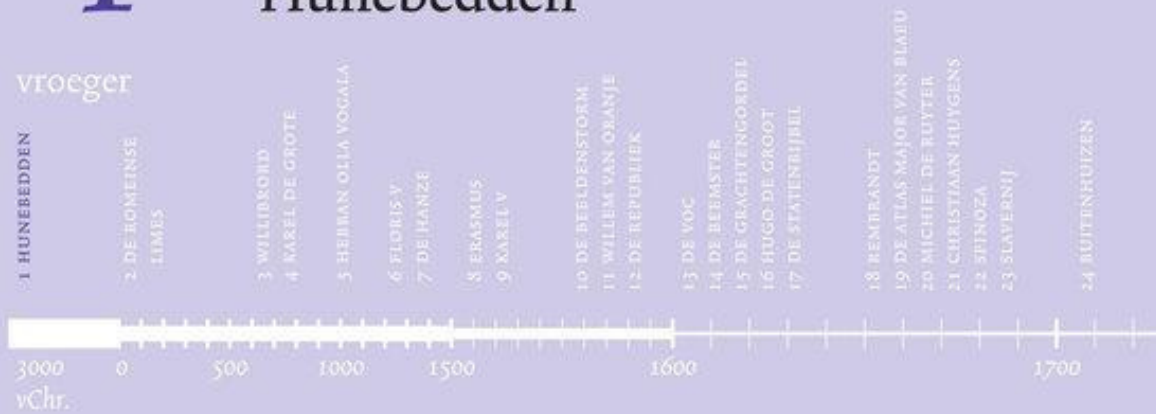

nu

26	De patriotten - De executie van freule Judith van Dorth	246
27	Napoleon Bonaparte - Vechten tegen de Russen	256
28	Koning Willem I - Ver van huis	266
29	De eerste spoorlijn - Een nieuwe toekomst	276
30	De Grondwet - De ommekeer van koning Willem II	284
31	Max Havelaar - Een rilling door het land	294
32	Verzet tegen kinderarbeid - Fabriekskinderen	304
33	Vincent van Gogh - Werken om niet te denken	314
34	Aletta Jacobs - Een meid die kon knokken!	324
35	De Eerste Wereldoorlog - Petite Belgique in Den Haag	334
36	De Stijl - Lijnen en vlakken	344
37	De crisisjaren - Wie niet rijk is...	354
38	De Tweede Wereldoorlog - De hongertocht van Ellen	364
39	Anne Frank - Het verhaal van gewone mensen	374
40	Indonesië - Het Dinolied	384
41	Willem Drees - Alles wordt anders, wacht maar!	394
42	De watersnood - De nacht van de watersnoodramp	404
43	De televisie - De toverspiegel	414
44	De haven van Rotterdam - Een nieuw leven	424
45	Annie M.G. Schmidt - Het meisje met knagende leeshonger	436
46	Suriname en de Nederlandse Antillen - Brand in Paramaribo	446
47	Srebrenica - Garry en de jongen op slippers	456
48	Veelkleurig Nederland - Werken voor een betere toekomst	466
49	De gasbel - Vreemde vogels	476
50	Europa - Het voordeel van de Europese Unie	486

1

Hunebedden

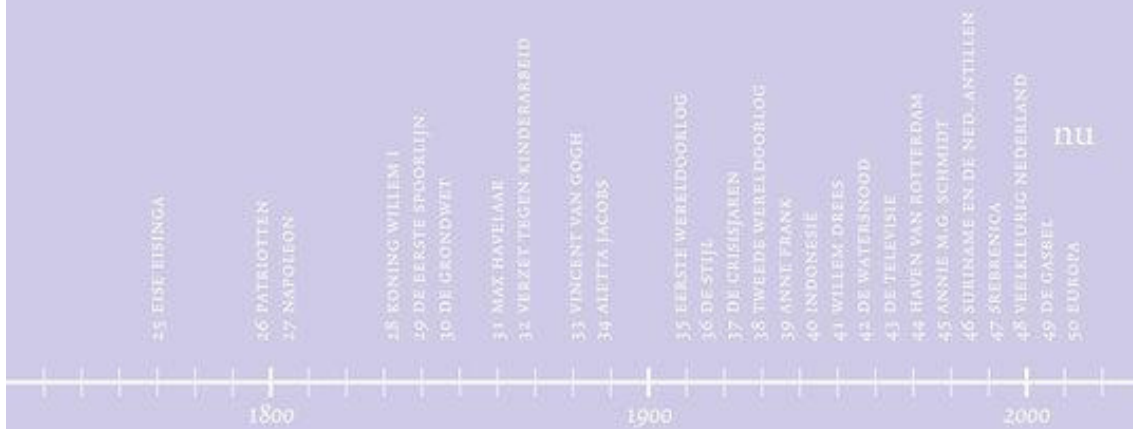

- 6 In het oostelijke deel van wat wij nu Nederland noemen, woonden ongeveer vijfduizend jaar geleden al mensen. We weten niet zo veel over hen. We weten wél dat het boeren waren, en dankzij archeologen weten we hoe deze boeren woonden en leefden.

Het meest bijzondere dat ze hebben achtergelaten, zijn hunebedden. Een hunebed is een bouwwerk gemaakt van reuzenstenen. Die stenen werden in een cirkel gezet met één of een paar grote stenen als dak erbovenop. De ruimte binnenin gebruikten ze om hun doden in te begraven. Ze dekten de stenen af met grond en gras, zodat je aan de buitenkant alleen een groene heuvel in het landschap zag. Er zat een ingang in die afgesloten werd met nog een steen.

We weten niet precies hoe hunebedbouwers de stenen konden verplaatsen en stapelen. We weten ook niet wie er in het hunebed begraven werd: alleen belangrijke mensen? Iedereen die stierf? Omdat de grond in dit deel van het land zo zuur is, zijn de skeletten die ooit in de graven hebben gelegen, allemaal vergaan. We kunnen ze niet meer tellen of bestuderen.

In de zeventiende eeuw was er een dominee in Coevorden, Johan Picardt. Volgens hem waren deze graven

nu

gebouwd door 'barbaarse reuzen' die 'beestachtig wreed' waren. Een ander woord voor reus in die tijd was 'huyn'. Zo is het woord hunebed ontstaan.

7

Dat van die reuzen geloven we niet meer. Onderzoekers vermoeden dat de eerste boeren de stenen over boomstammen vervoerden en daar ossen bij gebruikten. Het waren dus gewoon slimme mensen die het belangrijk vonden hun doden te eren.

De laatste steen

Br. Koud. Ban draait zich om in zijn bed van stro en trekt zijn deken van kocienhuid nog wat dichter om zich heen. Door de kieren van het huis trekt een ijzige wind. Ban kan er niet van slapen. Nog even en dan gaat de herfst over in de winter. Dan komt er vast ijs en sneeuw.

'Luister,' hoort Ban moeder zeggen. Ze zit naast vader op het bankje dat vader pasgeleden gemaakt heeft uit een dikke boomstam.

Ban draait zijn hoofd een beetje zodat hij kan horen wat moeder gaat zeggen. Als zij met het woordje 'luister' begint, is er altijd iets aan de hand. Dat weet Ban, want het is niet de eerste keer dat hij stiekem meeluistert wanneer vader en moeder iets bespreken als hij al in bed ligt.

'Ik weet dat het belangrijk voor je is,' zegt moeder. 'Dat is het ook voor mij. Maar het zal nog even moeten wachten. Je moet eerst het dak maken. De storm heeft het riet beschadigd. Als er straks een laag sneeuw op valt, stort het hele dak zo in.'

Hét? Wat is nou hét, denkt Ban. Wat moet nog maar even wachten?

'Nou, nou,' hoort Ban vader mompelen. 'Zo'n vaart zal het niet lopen.'

Door een spleetje van zijn ogen ziet Ban hoe moeder van de bank bij het vuur opstaat. Ze zet haar handen op haar heupen. 'Het zal zo'n vaart niet lopen?' zegt ze verontwaardigd. 'Het zal zo'n vaart wél lopen! Als jij straks verderop met de mannen aan het werk bent, zit ik met de kinderen binnen. En dan wil ik een veilig huis!'

Ban draait zijn hoofd en gluurt naar het bed van zijn jongere zusje en broertje, dat haaks op het zijne staat. Ze slapen rustig door.

Vader warmt zijn handen bij het knapperende vuur. '...binnenkort sterven,' zegt hij. 'Als we... laatste steen... Alles afgezocht... moeten... vinden.'

Hè, bah. Ban heeft het niet allemaal kunnen verstaan. Gaat er iemand dood? En wat is dat met die steen?

'Ik weet het wel,' zegt moeder. 'Ik weet dat het niet goed gaat met Kal. Maar ik maak me ook zorgen over ons huis. Vraag morgen een paar mannen je te helpen met het dak. Dan kunnen jullie daarna zoeken naar de laatste steen.'

Ah! Nu snapt Ban waar het over gaat. De laatste steen. Dat is waar ook! Er ontbreekt nog een steen. Al drie winters werkt vader met twee van zijn broers en alle andere mannen uit het dorp aan een graf. Vader zegt dat het belangrijk is dat het dorp een eigen graf heeft. Zodat iedereen kan zien dat hier mensen wonen die bij elkaar horen. En dat deze plek van hen is. Andere dorpen in de buurt hebben ook zo'n graf.

Daar zijn wel stenen voor nodig. Hele grote stenen. Stenen die wat grootte betreft bij elkaar passen. Die stenen zetten de mannen dan in een cirkel en daar leggen ze weer andere grote stenen op als dak. En dan leggen ze er grond met gras op, zodat na een tijdje alleen een groene heuvel zichtbaar is. Eén steen verspert de ingang. Dat klinkt allemaal gemakkelijk, maar dat is het niet. Want de stenen zijn loei- en loeizwaar. En het valt niet mee passende stenen te vinden. En dat is nu het probleem. Er is nog één steen nodig. Een enorme steen voor de bovenkant.

Dan hoort Ban zijn vaders stem. 'Het is moeilijk, Kira. We hebben

overal gezocht. Ik weet niet meer waar ik moet zoeken. Kal verdient een echt graf. En wij allemaal ook.'

Kal is de oudste broer van vader. Tijdens de jacht op een ree kreeg hij een wond aan zijn voet en die wil niet genezen. Kal was vroeger nooit ziek. Nu komt hij soms dagen niet buiten. Maar Ban had niet gedacht dat hij wel dood kon gaan. Dan ziet hij hoe moeder een arm om vader heen legt.

Wat als ik die steen ga zoeken, schiet het door Bans hoofd. Terwijl vader het dak repareert, kan ik de bossen wel in. Ja, dat is een goed plan! Maar moeder vindt dat natuurlijk nooit goed. Vader heeft de omgeving al afgezocht, dus hij zal wat verderop moeten zoeken. En dat zal moeder niet toestaan. Daar in de bossen leven immers wolven. En beren.

Ban draait zich om in het stro. Wat als hij gewoon gaat...? Moeder hoeft toch niet te weten dat hij wat verder het bos in loopt dan anders?

De volgende ochtend wordt Ban wakker van gerommel op het dak. Vader is al aan het werk. Ban scheurt een stuk van het brood dat moeder heeft gebakken en eet het gretig op. Dan wikkelt hij leren lappen om zijn voeten en benen, trekt ze met touw stevig vast, slaat een bontvel om zijn schouders en gaat naar buiten.

'Tot straks! Ik ga in het bos bramen en bessen zoeken,' roept hij naar zijn moeder, die de twee varkens eten geeft.

'Goed, Ban. Niet te ver het bos in lopen!'

'Nee, moeder.'

De zenuwen gieren door Bans keel. Wat kan hij eigenlijk goed liegen, zeg! Even voelt hij er zich akelig over, maar dan schudt hij het van zich af. Hij doet het voor vader. En dus ook voor moeder en voor oom Kal en voor... Nou ja, voor iedereen die op een dag doodgaat.

Eenmaal bij de bosrand twijfelt Ban. Links, rechts, rechtdoor? Hij besluit linksaf te gaan. Daar komt hij het minst vaak omdat daar nauwelijks vruchten te vinden zijn. Maar hij is hier wel eens met vader geweest om te jagen, dus hij kent de weg wel een beetje. Goed

uitkijken, zegt Ban in gedachten tegen zichzelf. Zoeken naar een steen, en oppassen voor wilde dieren...

Het is een koude, maar mooie ochtend. De lucht is helderblauw. Geen wolkje te bekennen. Ban pakt een dikke tak en loopt tussen de bomen door. Hier kent hij de weg nog. Maar verder dan de beek is hij nooit geweest. Dat zal er vandaag wel van komen. Hij tikt met de stok op de grond en in de struiken tussen de bomen. Het zou natuurlijk zomaar kunnen dat er ergens een steen onder ligt die ze niet eerder hebben opgemerkt. Sommige grote stenen zijn voor een flink deel bedekt met aarde.

Zo loopt Ban verder. Hij kijkt en kijkt en tikt met de stok tegen de grond en in de struiken. Maar een steen vindt hij niet.

Als de zon al hoog staat, komt Ban bij de beek. Vader en Kal hebben er een boomstam overheen gelegd. Die ziet er wel stevig uit, maar hij kan er niet overheen lopen. Veel te smal!

Ban haalt diep adem. Hij gaat dadelijk naar een stuk bos waar hij nog nooit is geweest. Eerst maakt hij een kommetje met zijn handen en drinkt water uit de beek. Hij eet een stuk brood op dat hij vanochtend heeft meegenomen. Dan gaat hij op de boomstam zitten en legt zijn armen op de stam. Hij zet kracht en wipt een stuk naar voren. En nog een stuk. En nog een, net zolang tot hij de overkant heeft bereikt.

12 Ban kijkt om zich heen. Hoe zorg ik ervoor dat ik straks weer bij deze boomstam uitkom en niet verdwaal, denkt hij. Dan heeft hij een idee. Hij zal dikke takken zoeken en die in een lange lijn achter zich neerleggen. Zo zal hij de weg terug wel kunnen vinden.

Hij zoekt alvast een stuk of tien takken en begint te lopen. Zo loopt Ban steeds verder het bos in, met in zijn ene arm takken om een spoor van te maken en in zijn andere hand de dikke tak om in de struiken te woelen. Hij zoekt en zoekt, maar vindt geen steen.

Dan hoort hij opeens geritsel in de struiken. Hij kijkt verschrikt op. Waar komt het geluid vandaan? Bans ogen schieten heen en weer. En dat ziet hij hem, een meter of tien verderop: een beer. Even is Ban verlamd van schrik. Wat zei vader ook al weer over een beer? Ban denkt koortsachtig na. Rustig achteruitlopen en je niet omdraaien. Ja, dat is het. De beer rustig aan blijven kijken. Als je gaat rennen, zal de beer dat ook doen. Niet rennen dus. NIET RENNEN.

Maar vader heeft mooi praten. Dit is eng! Met bonkend hart loopt Ban zo rustig als hij kan achteruit. De beer blijft staan. Met knikken-de knieën blijft Ban achteruitlopen. Heel voorzichtig, meter na meter. Net zolang tot hij de beer niet meer ziet. Dan draait hij zich om en zet hij het op een lopen. Zijn ogen flitsen over de grond, op zoek naar de takken die hem naar de beek moeten brengen. Hij rent en rent. De grond danst onder zijn voeten. Hijgend en puffend komt hij dichterbij de beek. Als ik maar over het water ben, denkt hij, dan ben ik veilig.

Ban kijkt over zijn schouder om te zien of de beer hem gevolgd is, maar hij ziet hem niet. Dan stoot zijn voet plotseling tegen iets hards en hij valt met een smak op de grond. Au!

Bans vermoeide lijf doet overal pijn. Hij tast met zijn handen over de grond. Onder de bladeren en onder de takken voelt hij niets dan... steen! In één klap is hij zijn pijn en schrik vergeten. Hij veegt met zijn handen een laag bladeren en zand weg. En nog een stuk en nog meer grond. Een steen. Hij heeft een steen gevonden! Hij zal uitgegraven moeten worden, maar dat is geen probleem.

Bans hart maakt een sprongetje. Wat heeft hij goed nieuws voor vader! Hij moet naar huis! Hij kijkt om zich heen. Hoe gaat hij onthouden waar de steen ligt? Hij kijkt naar de boom en probeert de vorm en de takken goed in zich op te nemen. Dan kijkt hij om zich heen naar de andere bomen. Ook die prent hij in zijn hoofd. Dan pakt hij een dikke tak. Terwijl hij naar de beek loopt, trekt hij daarmee een dikke streep in de grond. Zo zullen ze de steen terug kunnen vinden. En als de mannen dan de beek volgen naar de plek waar die is ontsprongen, moeten ze daarlangs de steen thuis kunnen krijgen. Want ze krijgen zo'n zware steen nooit over het water heen.

Ban grijnst van oor tot oor. Het wordt een hele klus. Maar het gaat natuurlijk lukken want hij, Ban, gaat helpen!

